

Л е к ц і я 1. Загальні положення. Історія розвитку. Матеріали ЗБК.

П л а н

- 1.1. Загальні відомості про залізобетон.
- 1.2. Історія розвитку науки і техніки у галузі залізобетону. Роль українських вчених у розвитку науки про залізобетонні конструкції.
- 1.3. Залізобетон - як матеріал. Можливості створення цього матеріалу.
- 1.4. Основні вимоги, які висувають до залізобетону, класифікація, достоїнства та недоліки.
- 1.5. Загальні відомості про залізобетон

Дисципліна «Будівельні конструкції» вивчає теорію, розрахунки та правила експлуатації будівель та споруд різних систем і різні будівельні матеріали. Курс базується на знаннях опору матеріалів, будівельної механіки, будівельних матеріалів, основ, фундаментів та архітектури промислових будівель.

Дисципліна складається з двох розділів:

1. Залізобетонні конструкції.
2. Металеві конструкції, дерево та пластмаси.

У наш час для виготовлення будівельних конструкцій у промисловому будівництві використовуються:

залізобетон - 75 %
цегляна кладка - 16 %
метал - 2 %
дерево та
пластмаси - 7 %

Таким чином, основна маса конструкцій виготовляється із залізобетону, тому вивченню цього розділу приділяється велика увага. Питання розрахунку залізобетонних конструкцій та їх спорудження є найбільш складним у галузі проектування та будівництва промислових будівель; і від його успішного розв'язання, у значній мірі, залежить вартість споруди в цілому, надійність її в експлуатації. Задачі, поставлені перед будівельниками, нерозривно пов'язані з підвищенням рівня індустріалізації будівельного виробництва та якості конструкцій. Студенти, які починають вивчати курс залізобетонних конструкцій, вже засвоїли принципи об'ємно-планувальних рішень будов та споруд і знають визначення їх геометричних параметрів.

1.2. Історія розвитку науки і техніки у галузі залізобетону. Роль українських вчених у розвитку науки про залізобетонні конструкції

Виникнення залізобетону викликане періодом прискореного розвитку промисловості, торгівлі та транспорту у другій половині XIX сторіччя, коли постала необхідність у будівництві великої кількості фабрик, заводів, мостів, портів та інших споруд. Технічні можливості виробництва залізобетону вже були: цементна промисловість та чорна металургія були досить розвинуті.

Протягом усієї історії людство будувало споруди з каменю та дерева. З розвитком металургії у XVII та XVIII сторіччях почали використовувати чавун для стиснутих елементів. А сталь почали використовувати тільки в XIX сторіччі. Раніше сталь використовувалася тільки для виготовлення зброї, тому що вона була дуже дорога. З розвитком ливарного виробництва сталь перестала бути рідкісним матеріалом, але залишилася все ж таки дорогим матеріалом навіть у наш час.

Поєднав бетон і сталь у 1864 році французький садівник, він виготовляв форми для квітів і здогадався свій винахід запатентувати. Це і є точка відрахунку винаходу залізобетону, хоча конструкції з армованого цементу вже застосовувались у Франції (Ламбо, 1850, Куаньє, 1854), Англії (Уілкісон, 1854). Але минуло майже 20 років, поки цей винахід почали застосовувати у будівництві. Тільки у 1885 році зареєстровано перші залізобетонні будівельні конструкції. З цього часу залізобетон почав швидко поширюватися і витіснити інші будівельні матеріали.

Створення перших теоретичних основ розрахунку залізобетону та принципів його конструювання пов'язане з роботами таких інженерів як Консидера, Геннебіка (Франція) Кеннена, Мерша (Німеччина). До кінця XIX сторіччя склалась теорія розрахунків залізобетону за допустимими напруженнями, яка заснована на принципах опору матеріалів.

У Росії розвиток залізобетону пов'язаний з дослідженнями професора Белелюбського Н. А. (з 1885 р.), Абрамова Н. Н., Некрасова Н. Н.

З розвитком будівництва виявлялися недоліки залізобетону як поєднання двох лінійно-деформованих матеріалів за умовно допустимими напруженнями. В кінці 1931 року А. В. Лолейт висунув принципи нової теорії розрахунків залізобетону за руйнівними силами. Основою цієї теорії є те положення, що при згині залізобетонної балки, внаслідок розвитку пластичних деформацій в арматурі та бетоні у стадії руйнування, напруження досягають граничних значень, що й визначає руйнівний момент. На підставі теорії розрахунків залізобетону за руйнівними силами у 1956 році професором Гвоздевим А. А. була запропонована нова теорія розрахунків за граничними станами, якою користуються зараз.

Застосування залізобетонних конструкцій у будівництві в нашій країні можна розподілити на два періоди, у залежності від інтенсивності впровадження.

Перший період закінчився 1945-1946 року. У цей період залізобетон застосовували, в основному, в промисловому та гідротехнічному будівництві у вигляді монолітних елементів або споруд у цілому.

Другий період почався після Великої Вітчизняної війни і продовжується

до цього часу. Він характеризується широким та інтенсивним застосуванням залізобетону не тільки у промисловому, але й у цивільному житловому, транспортному, дорожньому та сільськогосподарському будівництві.

Застосування збірного залізобетону зробило переворот у будівельній техніці. Значного прогресу було досягнуто і в галузі розрахунків залізобетонних конструкцій. Організовано проектування типових конструкцій, створено номенклатуру уніфікованих та типових залізобетонних виробів масового виробництва.

1.3. Залізобетон - як матеріал. Можливості створення цього матеріалу

Залізобетоном називається будівельний матеріал, в якому по'єднані у монолітне ціле бетон та сталь (тобто арматура). Чому ж тоді називаємо залізобетон, а не сталобетон? Це пов'язано з розвитком науки та техніки XIX сторіччя, коли будь-який сталевий метал називали залізом. Але ми знаємо, що залізо у чистому вигляді може існувати тільки у лабораторних умовах, а будь-яка суміш заліза з іншими хімічними елементами - це вже сталь.

Що ж дало змогу по'єднати такі, здається, різні елементи як камінь (бетон) та сталь?

Спільна робота заліза та бетону можлива тільки завдяки таким їх властивостям:

1. Однаковому коефіцієнтові лінійного розширення бетону та сталі:
для бетону - 0,00001 - 0,000015;
для сталі - 0,000012.

Сама природа зумовила, щоб людство колись використало цей фактор і створило штучний матеріал.

2. Властивість зчеплення, або її ще називають - властивість склеювання, між бетоном та поверхнею арматури, яке виникає при твердінні бетону.
3. Захищеність сталевий арматури від корозії.

Які ж іще властивості дозволяли залізобетону швидко розвиватися і витіснити інші будівельні матеріали? Ось вони:

1. Бетон, крім сталі, складається з місцевих будівельних матеріалів: щебню, піску, води.
2. Бетон - це штучний камінь, який створюється за звичайних температурних і вологісних умов.

3. За міцністю він не дуже відрізняється від природних каменів і цілком задовольняє потреби будівництва.

Раніше було сказано, що залізобетон - це поєднання бетону та сталі у монолітне ціле. Виникає запитання, скільки необхідно сталі, щоб виготовити залізобетонний елемент.

Роздивимося зігнутому під навантаженням балку. Через опір матеріалів у поперечному перерізі балки виникнуть стиснута та розтягнута зони. В умовах пружного матеріалу ці зони однакові. Залізобетон не належить до пружного

матеріалу, бо, як і природний камінь, бетон лише дуже добре працює на стиск і дуже погано - на розтяг. Це знали наші далекі предки, тому камінь у конструкціях будівель ставили працювати тільки на стиск. Для цього над вікнами та дверима робили арки або замки. Камінь на стиск працює в 10-20 разів краще, ніж на розтяг. Таким чином, у нашому випадку зона стиску у бетонній балці повинна бути в 10 разів меншою, ніж зона розтягу, тоді конструкція буде у рівновазі. Це збільшує габарити конструкції та її власну вагу. Щоб уникнути цього, у розтягнену зону ставлять сталевий стержень, який сприймає всю розтягувальну силу. Для урівноваження стиснутої та розтягнутої зон необхідно поставити 2 - 3% площі арматури від загальної площі бетонного перерізу. Цей фактор і зумовив економічність залізобетону та його широке застосування.

1.4. Основні вимоги, які висувують до залізобетону, класифікація, достоїнства та недоліки

Перш за все перерахуємо ті основні достоїнства, які надали змогу залізобетону стати основним будівельним матеріалом у наш час:

1. Достатня для практичних цілей міцність та жорсткість, при цьому міцність з часом стає ще більшою.
2. Довговічність, яка може бути при щільному бетоні та достатній величині захисного шару.
3. Вогнестійкість; звичайний бетон витримує температуру до 200-400 °С.
4. Можливість надання будь якої форми та окреслення.
5. Дуже низькі витрати в процесі догляду за конструкціями під час експлуатації.
6. Можливість індустріалізації, тобто виготовлення конструкцій на заводах.

Недоліки:

1. Дуже велика теплопровідність.
2. Дуже велика звукопровідність.
3. Велика власна вага, що впливає на енергозатрати.

Класифікація залізобетонних конструкцій.

- 1) В залежності від технології виготовлення, залізобетон може бути:
  - а) збірним;
  - б) монолітним;
  - в) збірно-монолітним.
- 2) В залежності від стану арматури:
  - а) звичайний залізобетон;
  - б) залізобетон з попереднім напруженням арматури.
3. В залежності від функціонального призначення:
  - а) залізобетон, який застосовується для виготовлення несучих конструкцій,

- б) залізобетон, який застосовується для виготовлення обгороджувальних конструкцій;
- в) залізобетон, який застосовується для гідротехнічних конструкцій.

Основні вимоги, які висувають до залізобетону:

1. Залізобетонний елемент повинен мати визначену щільність, проектну міцність бетону та сталі.
2. Арматурний каркас або сітка повинні займати у поперечному перерізі проектне положення.
3. Для залізобетонних конструкцій мінімально допустимий проектний клас за міцністю на стиск важкого бетону - В 12,5, бетону на ніздрюватих заповнювачах та пористого - В10.
4. Строк твердіння бетону, при якому досягається його проектний клас за міцністю, сягає 28 діб, але передаточна міцність повинна складати не менше 70% проектної марки бетону.
5. Проектна марка арматури визначається її класом, способом виробництва, діаметром та технологією виготовлення.

Запитання для перевірки

1. Основні етапи розвитку залізобетонних конструкцій.
2. Коли і які вчені були авторами розробки теорії розрахунків залізобетонних конструкцій?
3. Які фактори дали змогу з'єднати в монолітне ціле бетон та сталь?
4. Які достоїнства та недоліки залізобетонних конструкцій?
Скільки арматури розподіляється у поперечному перерізі залізобетонного елемента?